

Maryna Demianchuk

*PhD of Economics, Associate Professor, Department of Finance,
Banking and Insurance, Odessa I.I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine*

Viacheslav Kotlubai

*PhD of Economics, Associate Professor,
National University "OdessaLawAcademy", Odessa, Ukraine*

Yevheniia Redina

*PhD of Economics, Associate Professor,
National University "OdessaLawAcademy", Odessa, Ukraine*

**SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTMENT
AS A FACTOR IN THE BALANCED DEVELOPMENT OF ENTERPRISES**

Abstract. *One of the most important socio-economic determinants of enhancing the development of any country, the key to its success is the quality of human resources: education, intelligence, professional experience, social mobility, as well as the ability to innovate in professional activities and social life. The current stage of development of society requires increased attention to social investment as a targeted investment of resources in the development of the social sphere in order to obtain a useful social effect in the future. Therefore, the aim of the work is to determine the interdependence of the levels of social responsibility of the enterprise and the ways of making social investments in order to achieve balanced development. The analysis of the activities and reporting of medium and large enterprises of Ukraine, providing services in various fields of economic activity, revealed the impact of social investments on the amount of income. And banking structures of various forms of ownership are socially responsible in their activities, and some of them cooperate with charitable foundations, among which there are own ones. Therefore, on the basis of the conducted studies, a model of the interdependence of the levels of enterprise social responsibility and ways of making social investments in order to achieve balanced development is built.*

Дем'янчук Марина

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеса, Україна

Котлубай Вячеслав

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна*

Редіна Євгенія

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна*

**СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ
ЯК ФАКТОР ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ**

Вступ.

Якість людських ресурсів (освіта, інтелект, професійний досвід, соціальна мобільність, здатність до інновацій у професійній діяльності і соціальному житті) є однією з найважливіших соціально-економічних основ активізації розвитку будь-якої країни, ключовим чинником її успіху. У сучасній розвинутій економіці фінансування людських ресурсів вже не вважається непродуктивною та витратною інвестицією, яка нав'язується політикою держави. Саме такий бізнес демонструє високі показники ефективності та збалансованого розвитку. Розвиток суспільства на сучасному етапі вимагає цілеспрямованого вкладення ресурсів для розвитку соціальної сфери з метою отримання корисного суспільного ефекту в майбутньому і ефекту у вигляді збільшення прибутковості та підвищення вартості підприємства. Це зумовлює актуальність та практичне значення наукових досліджень проблем соціального інвестування бізнесу на сучасному етапі розвитку України.

Методологічну основу роботи становлять теоретичні напрацювання зарубіжних і вітчизняних учених. Так, визначенню методів ефективності соціальних інвестицій, соціально відповідальної діяльності та корпоративної соціальної відповідальності присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких варто відмітити праці: Бондаренка А. та Омелянович Л., Карпенко Н.М. та Ямчук Г.М., Кусик Н.Л. та Ковалевська А.В., Мельничук Л., Нагірняк В., Пархоменко Ю. [20], Серякова А. та Шихвердієва А. тощо. Такі закордонні вчені як Bernow S., Klempner B. and Magnin C. [3], Cowe R. [4], Eccles R. G. and Kastapeli M. D. [9], Williams, Cynthia, and Ruth V. Aguilera. [37] досліджують стійке соціальне інвестування як нову форму бізнесу, його економічне обґрунтування. Також вони приділяють уваги вивченню створення сталої та збалансованої цінності бізнесу шляхом соціально-відповідального інвестування. Віддаючи належне існуючим напрацюванням та не применшуючи їх вагомості, слід акцентувати увагу на оцінці підвищення ефективності бізнесу при соціальному інвестуванні.

Метою роботи є визначення взаємозалежності рівнів соціальної відповідальності підприємства та шляхи здійснення соціальних інвестицій з метою досягнення збалансованого розвитку.

1. Становлення та розвиток Impact-інвестування в Україні

Impact-інвестування знаходиться на стику технологій, фінансових технологій і соціального підприємництва. Impact-інвестуванням називають інвестування впливу (impact investing), або інвестиції, які сприяють соціальним змінам. Вперше таке визначення використано найбільшим фондом The Rockefeller Foundation [34] в 2007 році і визначено, що бізнес повинен займатися соціальним інвестуванням в великих масштабах.

Неодноразово Impact-інвестування плутають з благодійністю, посиляючись на неможливість монетизувати соціальні ефекти. В нашій країні розглядається термін «соціальні інвестиції», а не Impact-інвестування, в контексті КСВ, проте це більш широке поняття, ніж Impact-інвестиції. На думку Іванової Н. [19] інвестиції впливу – це вкладення в компанії, організації, фонди, що мають на меті, поряд з отриманням доходу, вплив на соціальні чинники або навколишнє середовище. Інвестор зберігає за собою власність на активи і розраховує на отримання фінансового доходу як за ринковими ставками, так і за ставками, нижчими від ринкових.

На думку некомерційної організації «Evolution and Philanthropy» [10] інвестиції впливу – це кошти, що направляються в соціальну сферу з метою отримання соціальних результатів та ефектів, що виражаються в поліпшенні якості життя та підвищення самостійності благоотримувачів, розвитку їх знань і умінь, і що носять довгостроковий характер. Таким чином, інвестор, вкладаючись в проект, зацікавлений в соціальному внеску, а не в отриманні прибутку. Однак такий вид вкладень не благодійність, проект має окупитися, а його управління засноване на принципах класичного інвестування.

Impact-інвестори активно прагнуть розмістити капітал в підприємства, некомерційні організації та фонди, які можуть використовувати позитивну підприємницьку енергію. Такі інвестиції соціального впливу можуть проводитися через різні види активів, наприклад, приватний капітал / венчурний капітал, борг і фіксований дохід. Глобальна мережі Impact-інвесторів (Global Impact Investing Network, GIIN) [12] визначила критерії, за якими інвестицію можна віднести до категорії Impact-інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1. Критерії віднесення інвестицій до категорії Impact-інвестицій

Критерій	Сутність
Цілепокладання	У бізнес-плані необхідно прописати соціальні цілі, тим самим визначитися, який соціальний результат буде досягнутий за підсумками
Повернення на інвестицію	Показник, який відображає окупність інвестицій. Цей критерій дозволить розвивати ринки фінансування соціальних проектів. Варто пам'ятати, що Impact-інвестиції орієнтуються на тривалий період окупності.
Спектр повернення	Цей показник може бути різним: 1%, 5%, 20%. Повинна простежуватися взаємозв'язок між соціальним результатом, ефектом і економічною вигодою. При цьому доходи можуть формуватися як за ринковими ставками, так і за ставками, нижчими від ринкових.
Вимірювання і оцінка соціального впливу	Це потрібно для звіту, щоб твердо сказати, що соціальна мета досягнута. Відобразити внесок у вирішення реальних проблем.

Джерело: складено авторами на основі даних [12].

Impact-інвестування є інструментом, який активізує бізнес та його розвиток, що, в свою чергу, є важливим для збалансованого розвитку бізнесу та країн, адже бізнес вважається сферою, яка допомагає найбільшій кількості людей подолати бідність.

Дуже близькі до цієї сфери терміни – венчурна філантропія, філантрокапіталізм та ефективний альтруїзм. Однак Impact-інвестори концентрують увагу на фінансових показниках та позитивних перетвореннях для майбутнього розвитку спільнот, середовищ, країн та планети, при чому ці зміни мають бути досяжними та вимірюваними. Impact-інвестиції стимулюють системні зміни у багатьох сферах життя і найбільш дієві там, де філантропія та держава не досягають успіху, та у майбутньому мають замінити інвестування у сучасному розумінні.

В Україні Impact-інвестування тільки починає розвиватись. За останні роки приклади подібних інвестицій з'явилися у Києві, Львові, Одесі, Івано-Франківську та інших містах у таких сферах бізнесу [2, 21] як ресторанний (Urban Space 100, Urban Space 500), громадських просторах (Impact Hub Odesa, IQ Space, Термінал 42, Advance management platform, 4 сіті), ревіталізації закинутих просторів (FESTrepublic, Зелений Театр, Арт-завод Платформа), IT (Open Data Incubator, Мой Город, На старте, АТОМ спейс) та культурній (Art-Jazz, LvivMozArt, Urban Music Hall) . Більшість з них почали свою діяльність завдяки місцевому бізнесу, і за світовими мірками мають досить незначні початкові інвестиції. Загалом аналіз прикладів успішних Impact-інвестицій дозволив виявити, що відповідно до бізнес-моделей інвестування відбувається в культурні проекти, які не є поп-культурою. Такі проекти залишаються стійкими, справляють позитивний ефект на розвиток громад і, що не менш важливо, отримують фінансовий прибуток. Подібну бізнес-модель мають проекти зі сфер освіти, урбаністики, екології.

В процесі Impact-інвестування можуть виникнути такі ефекти як репутаційний, реляційний або емоційні напруги при врахуванні впливу, який розподіл капіталу здійснює на сучасний світ, і впливу, які здійснюють критичні проблеми (зміна клімату або соціальна справедливість) на інвестований капітал (тобто вартість активів). Виходячи з того, що філантропія, з одного боку, орієнтована на позитивні результати і особисті цінності, капітал часто використовується в якості грантів і, таким чином, вже враховується. З іншого боку, традиційні фінанси до недавнього часу були зосереджені на фінансову віддачу і короткострокового прибутку, без чіткого обліку ESG аспектів, особистих цінностей або етики, які притаманні фірмам або проектам, що просуває збалансованість на основі ринкових механізмів [38].

Для реалізації цієї мети на приватних і публічних ринках існує цілий ряд підходів, які поєднують в собі фінансову віддачу, ESG аспекти та особисті цінності (табл. 3). Підходи засновані на різних класах активів, які використовуються для включення цих аспектів, зазвичай відомі як виключення (ігнорування певних небажаних галузей в інвестиційному портфелі), кращі в своєму класі або інтеграція даних ESG в інвестиційні рішення (нахил портфелю у бік кращих положень збалансованого розвитку).

Крім того, інвестори можуть бути активними власниками, голосуючи за довірених осіб своїх акцій і взаємодіючи з керівництвом компаній, які є об'єктами інвестицій, або ж вони можуть прийняти рішення про залучення капіталу в фірми, які працюють по темах, пов'язаних зі збалансованим розвитком (наприклад, в сфері водопостачання, поновлюваних джерел енергії) або в фірмах, які навмисно прагнуть вирішити соціальну або екологічну проблеми.

Таблиця 3. Збалансоване Impact-інвестування: спектр із шести підходів, які об'єднують фінансові, соціальні, екологічні та етичні аспекти

		Збалансоване Impact-інвестування Інвестиційні підходи для інтеграції екологічних, соціальних та управлінських аспектів, особистих цінностей і традиційних фінансових показників			
		Виняток	Кращі в своєму класі	Інтеграція ESG	Активна власність
Традиційне інвестування Фокус на фінансову віддачу, а не на реальний вплив інвестицій	Мета / підхід				
	Опис	Не здійснення інвестування в фірми, пов'язані, наприклад, з вугілля, тютюном, зброєю.	Інвестиції в компанії з рейтингом екологічної, соціальної та управлінської (ESG) оцінки вище певного порогу.	Беручи до уваги детальні екологічні, соціальні та управлінські дані (ESG), при аналізі варіантів інвестування.	Голосування за дорученням за адресою, наприклад, Щорічні загальні збори публічних компаній, які інвестуються. Активний діалог з керівництвом цих фірм.
	Складність реалізації	Низький: вирішення, які сектори виключити. Виявлення та виключення пов'язаних фірм.	Низький: визначення необхідного мінімального рейтингу ESG. Визначення та виключення фірми нижче цього показника.	Висока: розробка процесу інтеграції даних ESG в інвестиційний процес.	Високий рівень: розробка процесу голосування по акціях і взаємодії з керівництвом компаній, що входять в інвестиційний портфель.
	Потенціал для позитивного впливу в реальному світі	Невизначено: для реального впливу потрібна критична маса інвесторів, які повинні перевіряти конкретну практику і публічно повідомляти про цю політику.	Невизначено: реальний вплив вимагає, щоб критична маса інвесторів враховувала достовірно виміряні аспекти ефективності ESG, щоб фірми працювали над поліпшенням своїх показників ESG в цьому відношенні.		Важливе значення: це важливий, перевірений механізм в капіталізмі. Акціонери можуть координувати свої дії один з одним і робити істотний вплив, навіть якщо вони володіють невеликими частинами фірми.

Джерело: сформовано авторами на основі даних [38].

Загалом напрями Impact-інвестування можна умовно розподілити за групами, що представлені у табл. 4. Питання соціальної і фінансової віддачі є поширеним і заслуговує на увагу. Важливо зауважити, що інтереси інвесторів різні в цьому відношенні, і що їх інтереси можуть бути співставлені з цілим спектром підходів, згаданих вище: деякі прагнуть максимізувати як соціальний вплив, так і фінансову віддачу [38].

Таблиця 4. Напрями Impact-інвестування розвитку бізнесу

Напря́м	Характеристика
Освіта	вкладання коштів в розвиток місцевих освітніх закладів, шляхом повного або часткового відшкодування вартості навчання, підвищення якості підготовки кадрів, надання баз для проходження практики, фінансування освітніх програм школярів під час канікул, індивідуальна допомога талановитій молоді, стимулювання розвитку професійних якостей та творчих здібностей, поширення освітньої інфраструктури сільської місцевості, створення сучасних комп'ютерних та дистанційних систем для навчання, тощо.
Охорона здоров'я	інвестиції у боротьбу із соціально небезпечними хворобами в світі та хворобам масового характеру, медикаментозну допомогу бідним верствам населення, покращення інфраструктури закладів охорони здоров'я країни, укомплектування їх необхідною сучасною медичною технікою, надання індивідуальної допомоги хворим на тяжкі захворювання та інше.
Соціальний потенціал підприємства	інвестування коштів в забезпечення достатнього рівня доходу персоналу, покращення умов праці, надання можливостей безкоштовного медичного обслуговування, відпочинку та підтримки здоров'я працівників та їх сімей, впровадження мотиваційних механізмів стимулювання розвитку персоналу, соціальна підтримка працівників, що вийшли на пенсію, тощо.
Підтримка екологічної безпеки країни	впровадження екологічних технологій виробництва, встановлення очисних споруд на підприємствах, виробництво продукції з найменшим періодом розпаду, фінансування наукових розробок в сфері захисту та підтримка екологічного середовища та інше.
Покращення соціальної інфраструктури міста та регіону	надання коштів для створення фондів безкоштовного житла або ж часткової компенсації їх вартості, підтримка розвитку мережі дитячих садків та шкіл, фінансування закладів культури, створення мережі закладів підтримки осіб без житла та тих, що знаходяться в скрутних становищах, створення додаткових робочих місць, розвиток закладів культури та підвищення рівня їх доступності, розвиненість структури закладів суспільного відпочинку, тощо.
Розвиток місцевої спільноти	допомога вразливим верствам населення, надання матеріальної допомоги особам, які цього потребують, пропаганда здорового образу життя, соціальної відповідальності осіб, підвищення рівня соціального капіталу суспільства, розвиток спорту та мистецтва, відновлення історичних та архітектурних пам'яток тощо.
Допомога потерпілим від природних катаклізмів	надання матеріальної допомоги населенню, що в певний період часу знаходяться в тяжких природних умовах які спричинили втрату ними житла, ресурсів та загрожують їх життю.

Джерело: складено авторами на основі даних [20].

Вони можуть знайти такі можливості, визначивши варіанти в секторах або географічних регіонах, які інвестори без впливу легше ігнорують, або зосередяться на більш простих підходах для інтеграції стійкості в публічні ринки. Інші прагнуть максимізувати додану і соціальну віддачу від свого капіталу і, отже, зосередити увагу на можливостях, які могли б не втілитися в життя без їх інвестицій.

2. Роль соціально-відповідального інвестування у забезпеченні збалансованого розвитку бізнесу

Однією з нових теоретичних доктрин, що зробила спробу відповісти на глобалізаційні перетворення, є Концепція переходу України до сталого розвитку, в основу подальшого розвитку держави якої покладено інтереси людини, її прагнення жити і творити в гармонії з природою, прийнявши до уваги основні ідеї і принципи, декларовані на конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) [35]. Згідно з нею метою переходу України до сталого розвитку є забезпечення високої якості життя нинішнього і майбутніх поколінь на основі збалансованого розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природно-ресурсного потенціалу держави. Отже, сучасне перетворення економіки України у процесі інтеграції до світового суспільства та активна участь країни у процесах глобалізації зумовлює необхідність збалансованого розвитку вітчизняних підприємств на основі збереження їх структурних особливостей, потенціалу та ємності.

Досить часто в економічній літературі поняття стійкості ототожнюється з поняттям стабільності, однак ці категорії мають певні відмінності, основною з яких є те, що стабільність передбачає здатність до незмінності [16-17], а стійкість здатність до рівноважного функціонування.

Закон України "Про концепцію переходу України до сталого розвитку" [22] визначає сталий розвиток як такий розвиток суспільства, за якого задоволення потреб теперішніх поколінь не повинно ставити під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, для чого необхідне узгодження екологічних, економічних та соціальних складових розвитку. Основні засади сталого розвитку визначені ООН як стратегія розвитку на XXI століття, яка поєднала три головні компоненти сталого розвитку суспільства: економічну, природоохоронну і соціальну [32]. Поряд зі сталим розвитком розглядають і проблеми збалансованого розвитку, основі положення чого викладено у Доктрині збалансованого розвитку «Україна 2030». Науковці розрізняють такі компоненти при визначенні потенціалу досягнення збалансованого розвитку підприємствами [8].

Економічна компонента полягає в оптимальному використанні обмежених ресурсів та застосуванні природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення потоку сукупного доходу, який би забезпечував принаймні збереження (не зменшення) сукупного капіталу (фізичного, природного або людського), з використанням якого цей сукупний дохід створюється.

Водночас перехід до інформаційного суспільства приводить до зміни структури

сукупного капіталу на користь людського, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності.

З погляду *екології*, збалансований розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватися й адаптуватися до різноманітних змін, замість збереження в певному статичному стані або деградації та втрати біологічної різноманітності.

Соціальна складова орієнтована на людський розвиток, на збереження стабільності суспільних і культурних систем, на зменшення кількості конфліктів у суспільстві. Людина має стати не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Вона повинна брати участь у процесах формування своєї життєдіяльності, прийнятті й реалізації рішень, контролі за їх виконанням. Важливе значення для забезпечення цих умов має справедливий розподіл благ між людьми, плюралізм думок та толерантність у стосунках між ними, збереження культурного капіталу і його розмаїття, насамперед спадщини не домінуючих культур.

Таким чином, екологічні, соціальні та управлінські аспекти (ESG-аспекти) все більшої актуальності набувають протягом останніх 20 років як в дослідній, так і практичній діяльності компаній, організацій, установ. Особливого поширення процесів соціально відповідального інвестування спостерігається в розвинених країнах, а також вони суттєво підтримуються міжнародними організаціями, фінансовими консультантами та інституційними інвесторами.

Через те, що соціальна відповідальність є одним з компонентів збалансованого розвитку, а соціально-відповідальне інвестування є формою практичної реалізації соціальної відповідальності, питання дослідження стану та перспектив розвитку цих процесів в Україні є актуальними та мають найвищий пріоритет на сучасному етапі розвитку бізнес спільноти.

Так, наприклад, відповідно до проведеного дослідження Cone Communications Millennial CSR Study [1], дев'ять з десяти жителів США віком до 34 років охоче змінять свої споживчі вподобання на користь брендів, що сповідують певну соціальну мету. Понад 60% молодих американців хочуть працювати на відповідальний бізнес, навіть якщо він запропонує меншу зарплату. Близько 80% споживачів хочуть купувати продукт, виробництво якого сприяє позитивним соціальним чи екологічним змінам.

Крім споживачів, попит на КСВ формує також спільнота інвесторів. Дослідження Оксфордського університету [9] вказує, що 92% інституційних та 46% індивідуальних інвесторів хотіли б враховувати екологічний та соціальний вплив компанії при ухваленні інвестиційних рішень. Спеціалісти консалтингової компанії McKinsey стверджують [52], що рівень відповідального інвестування зростатиме.

Американські та британські фірми, що входять до Fortune Global 500 [11], витрачають щорічно понад 15 млрд дол на розвиток корпоративної соціальної відповідальності. Керівництво 40% з них переконане [18], що розв'язання соціальних проблем мусить бути основною частиною бізнес-стратегії їх підприємств.

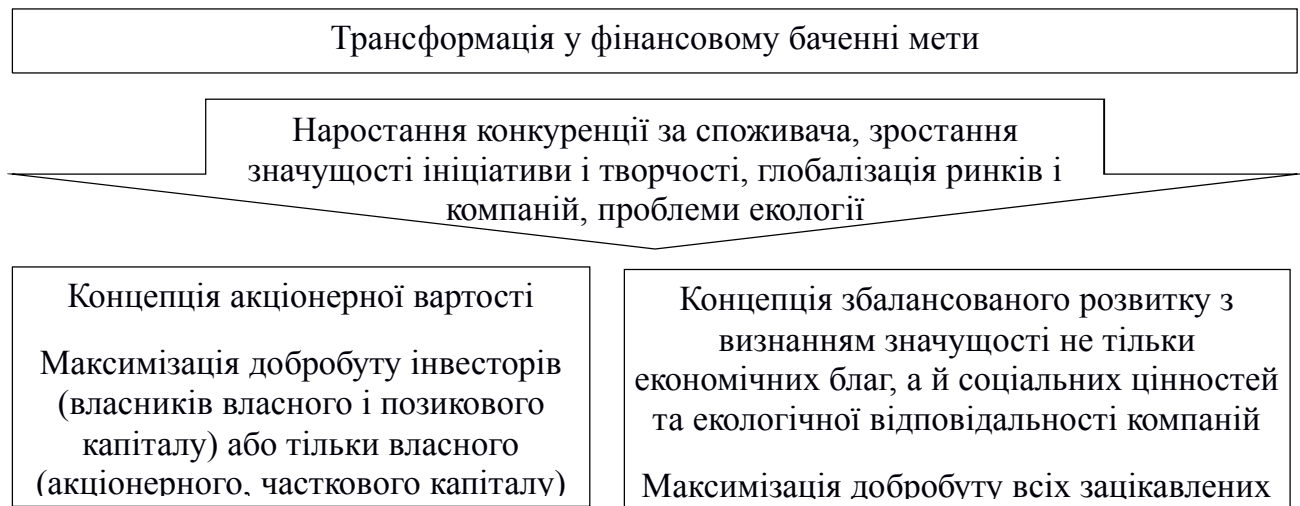
Ще одним яскравим прикладом того, як концепція відповідального бізнесу поширюється світом [36], є темпи зростання кількості компаній-членів мережі Global Compact – ініціативи, яка пропагує ідеї корпоративної соціальної відповідальності. З моменту її заснування у 2000 році до неї приєдналося понад 12 тис компаній по всьому світу, з них близько 3 тис — протягом останніх трьох років.

Поступовий відхід корпоративної соціальної відповідальності може створювати для керівників бізнесу специфічні ризики. Вони пов'язані з тим, що, піклуючись про інших стейкхолдерів, керівництво нібито порушує свої зобов'язання перед власниками бізнесу. Однак, наприклад, у законодавство Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії внесені зміни у 2006 році із корпоративного права і встановлено, що обов'язок керівника сприяти успіху компанії включає в себе врахування інтересів співробітників, впливу компанії на довкілля та громади, оцінку довгострокового впливу кожного ухваленого рішення.

Концепція довгострокової збалансованості розвитку (sustainability growth) наполягає на тому, що економічне зростання невіддільний від його екологічних і соціальних наслідків. Будь-яка економічна діяльність, що гублять природу або порушує права людини, злочинна і не може створювати довгострокову вартість. Фінансове бачення цілей змушене було відгукнутися на ці процеси, і науковий світ заговорив про нову модель фінансового аналізу та управління - стейкхолдерських (рис. 1) [33].

Поряд зі створенням некомерційних громадських організацій при ООН по відстоюванню принципів збалансованого розвитку, багато компаній у своїй діяльності поступово переходять до "соціально відповідального бізнесу".

Отже, потужним засобом заслужити довіру громадськості є почуття мети, поєднане з цінностями компанії, які узгоджуються з потребами людства. Будучи соціально відповідальною, компанія може зміцнити імідж та створити свій індивідуальний бренд.

Рис. 1. Перехід від акціонерної вартості до стейкхолдерських як ключовий фінансової мети з визнанням значущості соціального капіталу

Джерело: складено авторами на основі даних [33].

Запровадження системних КСВ-практик є необхідною складовою до успіху у бізнес-середовищі майбутнього. З тим, як суспільний та інвестиційний запити на етичний бізнес зростатимуть, успішними ставатимуть компанії, які забезпечують підтримку та сприяння всім стейкхолдерам.

3. Внутрішнє Impact-інвестування як інструмент оцінки соціальної відповідальності підприємств

В умовах сьогодення впроваджуються міжнародні стандарти управління, вводяться системи соціальної відповідальності у повсякденну діяльність для зростання вартості підприємств, поліпшення іміджу. При наявності значної кількості напрацювань в розвитку концепції соціальної відповідальності, зокрема у напрямку від визначення, контролю і виміру чинників соціальної відповідальності, із залученням зрозумілих показників, до офіційної нефінансової звітності підприємств, ступінь дослідження впливу саме соціального капіталу на результативність діяльності бізнесу досліджена недостатньо. Значення впливу соціального капіталу залишається недооціненим, хоча в сучасних умовах розвитку економіки України видається ключовим через значну адаптивність та відносно невисоку вартість його якомога повного використання.

Проаналізовано діяльність та звітність великої кількості середніх та великих бізнес-структур України, що надають послуги різного характеру. Для формування репрезентативної вибірки з метою більшої надійності критеріями відбору були наступні: надання послуг бізнес-структурами різних сфер економічної діяльності; відмінна географічна приналежність бізнес-структур, диференційоване залучення до реалізації принципів соціальної відповідальності.

На основі запропонованих у [23-28, 30] показників та методики їх розрахунку для оцінки рівня соціальної відповідальності підприємства (на прикладі соціально-трудової сфери) проведено аналіз динаміки показників аналітичної оцінки соціальної відповідальності репрезентативної вибірки середніх та великих бізнес-структур, результати якого за 2018 рік представлено у табл. 5.

Таблиця 5. Аналітична оцінка соціальної відповідальності підприємств різних сфер послуг

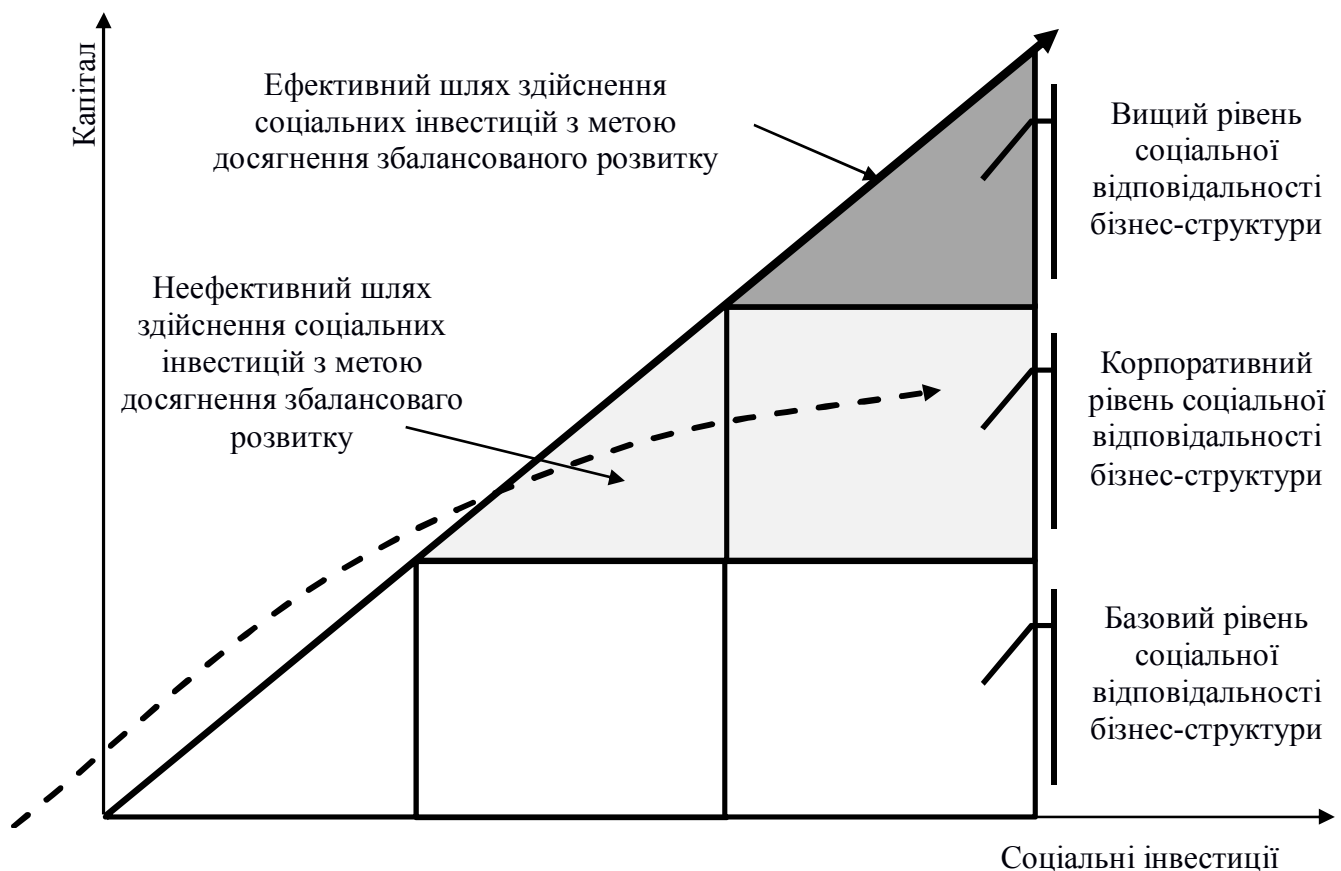
Показники	Підприємства							
	ПАТ «Укрпошта»	ПАТ «Укрзалізниця»	ПАТ «Укртелеком»	ПрАТ «Київстар»	ПАТ «НАСК «ОРАНТА»	ПрАТ «Страхова компанія ПЗУ Україна»	ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія АСК»	
1	Коефіцієнт валового доходу	0,00	0,00	0,09	0,36	0,00	0,06	0,01
2	Частка нематеріальних активів, %	0,58	17,26	1,16	33,47	1,13	0,42	0,23
3	Продуктивність праці в розрахунку на ФОП (фонд оплати праці)	1,64	2,50	3,07	16,38	5,29	5,35	7,73
4	Середній рівень відрахувань на соціальні заходи на одного працівника, тис. грн	11,02	26,83	18,81	71,36	8,19	42,69	26,27
5	Середній рівень заробітної плати по підприємству, тис. грн	45,67	125,13	91,96	435,31	38,18	222,82	127,37
6	Коефіцієнт заборгованості перед працівниками	0,04	0,05	0,03	0,00	0,03	0,04	0,03
7	Заробітна плата керівництва, тис. грн	59,83	35,32	589,41	7243,9	437,2	3033,16	2069,22
8	Частка кількості керівників, %	8,30	8,30	8,30	8,30	8,30	8,30	8,30
9	Частка витрат на оплату праці в загальному обсязі витрат	0,57	0,42	0,35	0,10	0,16	0,15	0,16
10	Витрати на заробітну плату керівництва від загальних витрат, тис. Грн	0,06	0,01	0,19	0,14	0,16	0,17	0,22
11	Співвідношення заробітної плати керівників до заробітної плати всього персоналу	0,11	0,02	0,53	1,38	0,95	1,13	1,35

Джерело: розраховано авторами на основі фінансової звітності [23-28, 30].

За результатами аналізу встановлено, що існує залежність доходності підприємств від обсягів соціальних інвестицій, а також те, що протягом аналізованого періоду серед деяких аналізованих підприємств коефіцієнт валового доходу знаходиться на дуже низькому рівні, що спричинено з низькою прибутковістю або збитковістю підприємств з порівняно високими доходами. Найменша частка нематеріальних активів у загальній сумі активів у ПрАТ «Українська акціонерна страхова компанія АСКА» та складає 0,23%, найбільша частка – ПрАТ «Київстар» (33,47%). Продуктивність праці у розрахунку на ФОП знизилась на більшості досліджуваних підприємствах при значному зростанні заробітної плати. Середній рівень відрахувань на всіх підприємствах на соціальні заходи на одного працівника щорічно зростають і становлять близько 29 тис. грн на рік на одного працівника у 2018 році. Заборгованість перед працівниками з оплати праці становить приблизно 3-5% на всіх досліджуваних підприємствах. А частка витрат на оплату праці в загальному обсязі витрат щорічно зростає та становить від 10 до 57%. Ураховуючи відмінну фінансову звітність банківського сектору аналіз соціальної відповідальності здійснено на основі річних звітів банків та їх офіційних сайтів [13-15, 29, 31], що дає змогу стверджувати, що великі та середні банки різної форми власності проваджують у своїй діяльності соціальну відповідальність. Частина банків співпрацює з благодійними фондами, а, наприклад, у АТ КБ «Приватбанк» працює власний благодійний фонд, який регулярно допомагає дитячим будинкам і школам-інтернатам, онкохворим дітям, а також постраждалим від стихійних лих чи терактів. Більшість досліджених банків популяризує спорт, здоровий образ життя, захист екології та навколишнього середовища, ресурсозбереження, інвестує кошти у благодійність, спонсорство та меценатство, соціальний захист і розвиток персоналу [39-57].

Для кращого визначення переваг соціально відповідального бізнесу доцільно скористатися матрицею доцільності, складеною компанією Sustain Ability на основі аналізу компаній у країнах Центральної та Східної Європи [4]. Вона пов'язує ключові аспекти збалансованості з набором визнаних факторів успіху бізнесу – графічно демонструючи, де існує життєздатний бізнес-кейс. Компанії з ринком, що формується, більше уваги приділяють короткостроковій економії коштів і збільшенню доходів, тоді як нематеріальні активи, такі як цінність бренду і репутаційні проблеми, важливіші в розвинених країнах. Інвестиції та розвиток спільноти розглядаються в основному як накладні витрати в розвинених країнах, але на ринках, що розвиваються вони грають важливу роль в збереженні «ліцензії на експлуатацію» і в зниженні ризику. Економічне обґрунтування постійно розвивається, відображаючи як змінюються очікування і актуальність. Компанії повинні бути гнучкими в своєму підході до збалансованості і відстежувати зміни.

Тому від обсягів соціальних інвестицій та наявного капіталу на підприємстві залежить шлях здійснення соціальних інвестицій з метою досягнення збалансованого розвитку (рис. 2): ефективний та неефективний. Ефективний шлях полягає у поступовому підвищенні якісного рівня соціальних інвестицій із залученням більшого обсягу коштів. Неефективний шлях здійснення соціальних інвестицій буває у випадку, коли, збільшуючи обсяг соціальних інвестицій, структуру коштів змінюють не оптимальним чином, а саме: зростають соціальні інвестиції корпоративного рівня соціальної відповідальності, але не збільшуються соціальні інвестиції вищого рівня. Таким чином, хоча обсяг соціальних інвестицій може збільшуватися, переходу до системної діяльності не відбувається.

Рис. 2. Модель взаємозалежності рівнів соціальної відповідальності підприємства та шляхів здійснення соціальних інвестицій для досягнення збалансованого розвитку

Джерело: сформовано авторами.

Збалансований розвиток саме по собі є безперервним процесом - від невеликих операцій, які приносять швидку віддачу, до включення в стратегії, що приносять довгострокові конкурентні переваги [5]. Тобто при соціально відповідальних діях підприємств можна очікувати таких позитивних змін як дбайливе ставлення до навколишнього середовища, раціональне споживання і використання природних

ресурсів; соціальна, економічна й екологічна рівновага та розвиток; зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості життя і трудової активності; активізація соціально відповідальної діяльності держави, суспільства, бізнесу, особистості у формуванні умов збалансованого розвитку; становлення узгодженої системи цінностей та духовно-культурний розвиток людського суспільства; використання у виробництві ресурсозберігаючих технологій; модернізація соціальних відносин, консолідація зусиль суспільства та влади в забезпеченні збалансованого розвитку; формування і реалізація моделі споживання згідно з принципами збалансованого розвитку тощо [58-66].

Висновки.

На основі проведених досліджень соціально-відповідального інвестування як фактор досягнення збалансованого розвитку підприємств можна зробити такі висновки:

1. З'ясовано, що Impact-інвестування знаходиться на стику технологій, фінансових технологій і соціального підприємництва. Часто даний термін плутають з благодійністю, посиляючись на неможливість монетизувати соціальні ефекти, однак метод Impact-інвестування передбачає отримання прибутку з певною позитивною соціальною метою. Impact-інвестування є інструментом, який активізує бізнес та його розвиток, що, в свою чергу, є важливим для збалансованого розвитку спільнот, бізнесу та країн, адже саме бізнес вважається сферою, яка допомагає найбільшій кількості людей подолати бідність.

2. В Україні в умовах трансформації розвитку бізнесу, поглиблення процесів глобалізації й загострення конкуренції соціально відповідальне інвестування набуває все більшого поширення. Іноземні бізнес-структури висвітлюють, що на сучасному етапі розвитку суспільства соціально-відповідальне інвестування як цілеспрямоване вкладення ресурсів у розв'язання соціальних проблем, є запорукою забезпечення збалансованого динамічного розвитку, зростання конкурентних переваг. Головне, що від обсягу соціально-відповідальних інвестицій, їх видів та напрямів спрямування залежить можливість реалізації бізнес-структурами соціальної функції, участь у досягненні суттєвих якісних змін і соціальної життєдіяльності всього суспільства.

3. Проведено аналіз аналізовано діяльності та звітності середніх та великих бізнес-структур України, що надають послуги у різних сферах економічної діяльності, на основі аналізу їх річних звітів банків та офіційних сайтів. На підприємствах, що надають послуги у різних сферах економічної діяльності відмінних від банківських, виявлено вплив соціальних інвестицій на величину доходів. Відносно ж банківських структур, встановлено, що великі та середні банки різної форми власності проваджують у діяльності соціальну відповідальність. Частина банків співпрацює з благодійними фондами, серед яких є власні.

В Україні в умовах трансформації розвитку бізнесу, поглиблення процесів глобалізації й загострення конкуренції соціально відповідальне інвестування набуває все більшого поширення. Головне, що від обсягу соціально-відповідальних інвестицій, їх видів та напрямів спрямування залежить можливість реалізації бізнес-структурами соціальної функції, участь у досягненні суттєвих якісних змін і соціальній життєдіяльності всього суспільства.

References:

1. 2015 Cone Communications Millennial CSR Study. (2015). Retrieved from <https://www.conecomm.com>
2. Berezetska, A., & Gladskii, O. (2018). Industrial Appliance. Renovation: We will make a positive difference with Impact Investments. *Delo.ua*. Retrieved from <https://delo.ua/business/> [in Ukrainian].
3. Bernow, S., Klempner, B., & Magnin, C. (n.d.). From ‘why’ to ‘why not’: Sustainable investing as the new normal. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/from-why-to-why-not-sustainable-investing-as-the-new-normal>.
4. Cowe, R. (2002). *Developing Value The business case for sustainability in emerging markets*. London.
5. Demianchuk, M.A. (2019). Corporate social responsibility as a tool for increasing their competitiveness. *Proceedings of the 74th Reporting Scientific Conference of the Faculty of Economics and Research, Faculty of Economics and Law, Odessa II Mechnikov Odessa National University*, Odessa, November 27-29, 2019. Odessa: Phoenix, 2019. 173–175 [in Ukrainian].
6. Demianchuk, M.A., & Yedakina, M.S. (2019). Econometric model of dependence of deductions on social payments of enterprises and their financial results. *Modern Economics*. 2019, 17. 68-79 [in Ukrainian].
7. Demianchuk, M.A., & Yedakina, M.S. (2019). Social investment, social investment, corporate social responsibility: the quintessence of concepts. *Topical Issues of Agrarian Science: Materials of the 7th International Scientific Conference on the 175th Anniversary of the Uman National University of Horticulture*, November 21, 2019 / Ed. Kyiv: Osnova Publishing House, 2019. P. 162–163 [in Ukrainian].
8. Demyanchuk, M. A. (2017). 5 φ Sustainable development potential of telecommunication enterprise. *Economics. Ecology. Socium*, 1(1). 37–52.
9. Eccles, R. G., & Kastapeli, M. D. (2018). *The investing enlightenment: how principle and pragmatism can create sustainable value through ESG*. Retrieved from <http://www.statestreet.com>

10. Evolution and Philanthropy. (2019). Retrieved from <https://ep.org.ru/>.
11. Fortune 500 companies spend more than \$15bn on corporate responsibility. (2019). Retrieved from <https://www.ft.com/content/95239a6e-4fe0-11e4-a0a4-00144feab7de>.
12. Global Impact Investing Network. (2019). Retrieved from <https://thegiin.org/>.
13. Joint Stock Company "UkrSotsbank". (2019). Retrieved from <https://www.ukrsotsbank.com/> [in Ukrainian].
14. Joint Stock Company "First Ukrainian International Bank". (2019). Retrieved from <https://www.pumb.ua/> [in Ukrainian].
15. Joint Stock Company Commercial Bank PrivatBank. (2019). Retrieved from <https://privatbank.ua/> [in Ukrainian].
16. Kozlovsky, S.V. (2011). *Management of modern economic systems, their development and sustainability*. Candidate thesis thesis. Vinnytsia [in Ukrainian].
17. Melnyk, L. G. (2006). *Fundamentals of sustainable development: study. tool. for the postgraduate degree. education*. Sums: University Book [in Ukrainian].
18. Murray, A. (2019). America's CEOs Seek a New Purpose for the Corporation. Retrieved from <https://fortune.com>.
19. Natalia Ivanova took part in a meeting on Impact Investments. (2019). *National Research University Higher School of Economics*. Retrieved from <https://grans.hse.ru/news/318963092.html> [in Russian].
20. Parkhomenko, Y. M. (2016). *Social investment in the system of ensuring the quality of life of the population*. Candidate's thesis. Vinnytsia [in Ukrainian].
21. Popov, E. (2019). Impact Investments as a New Generation of Business: 5 Areas where Business is Changing Ukrainian Cities. *Ukrainian Pravda. Life*. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/01/11/235034/> [in Ukrainian].
22. Presidential Decree On Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020" №5 / 2015. (2015, May 12). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
23. Private Joint Stock Company Insurance Company PZU Ukraine. (2019). Retrieved from <https://www.pzu.com.ua/en/> [in Ukrainian].
24. Private Joint Stock Company Kyivstar. (2019). Retrieved from <https://www.vodafone.ua/en> [in Ukrainian].
25. Private joint-stock company "Ukrainian joint-stock insurance company ASKA". (2019). Retrieved from <https://aska.ua/en/about/financial-statements> [in Ukrainian].
26. Public Joint Stock Company "NASK" ORANTA ". (2019). Retrieved from <https://oranta.ua/> [in Ukrainian].
27. Public Joint Stock Company "Ukrposhta". (2019). Retrieved from <http://www.ukrposhta.com> [in Ukrainian].

28. Public Joint Stock Company "Ukrzaliznytsya". (2019). Retrieved from <https://www.uz.gov.ua> [in Ukrainian].
29. Public Joint Stock Company "State Savings Bank of Ukraine". (2019). Retrieved from <https://www.oschadbank.ua/ua> [in Ukrainian].
30. Public Joint Stock Company "Ukrtelecom". (2019). Retrieved from <http://www.ukrtelecom.ua> [in Ukrainian].
31. Public Joint Stock Company Pivdenny Joint-Stock Bank. (2019). Retrieved from <https://bank.com.ua/> [in Ukrainian].
32. Robertson, R., Shepherd, W., & McBride, J. (1985). *The Relativization of Societies: Modern Religion and Globalization. Cults, Culture, and the Law: Perspectives on New Religious Movements*. Chicago: Scholars Press.
33. Teplova, T.V. (2011). *Effective CFO*. 2nd ed., Trans. and add. Textbook for undergraduate and graduate programs. Retrieved from <https://elibrary.ru/item.asp?id=19959738> [in Russian].
34. The Rockefeller Foundation. (2019). Retrieved from <https://www.rockefellerfoundation.org/>.
35. United Nations. (1992, June 3-14). *Report of the Conference on the Environment and Development*. (United Nations publication, Sales No. R.93.I.8 and Corrections), Rio de Janeiro, Volumes I-III.
36. United Nations. (2019). Retrieved from <https://www.unglobalcompact.org/>.
37. Williams, Cynthia, & Ruth V. Aguilera. (2008). Corporate Social Responsibility in a Comparative Perspective. *Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. Eds. Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility. Oxford, UK, 452–472.
38. World Economic Forum. (2019). *Impact Investing for the Next Generation: Insights from Young Members of Investor and Business Families*. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Impact_Investing_for_the_Next_Generation.pdf.
39. Koval, V., Duginets, G., Plekhanova, O., Antonov, A., & Petrova, M. (2019). On the supranational and national level of global value chain management. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(4), 1922-1937. [http://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4\(27\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2019.6.4(27))
40. Yeshchenko, M., Koval, V., & Tsvirko, O. (2019). Economic policy priorities of the income regulation. *Espacios*, 40 (38), 11.
41. Luchaninova, O., Koval, V., Deförzh, H., Nakonechna, L. & Golovnia, O. (2019). Formation of communicative competence of future specialists by means of group work. *Espacios*, 40 (41), 11.
42. Koval, V., Slobodianiuk, O., & Yankovyi, V. (2018). Production forecasting and evaluation of investments using Allen two-factor production function. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(1), 219–226.

43. Bublyk, M., Koval, V., & Redkva, O. (2017). Analysis impact of the structural competition preconditions for ensuring economic security of the machine building complex. *Marketing and Management of Innovations*, (4), 229–240. doi:10.21272/mmi.2017.4-20
44. Koval, V., Prymush, Y., & Popova, V. (2017). The influence of the enterprise life cycle on the efficiency of investment. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 183–187.
45. Koval, V., Polyezhayev, Y., & Bezkhlibna, A. (2018). Communicative competences in enhancing of regional competitiveness in the labour market. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(5), 105-113. doi:10.30525/2256-0742/2018-4-5-105-113
46. Koval, V., Petrashevskaya, A., Popova, O., Mikhno, I., & Gaska, K. (2019). Methodology of ecodiagnosics on the example of rural areas. *Architecture Civil Engineering Environment*, 12(1), 139-144. doi: 10.21307/ACEE-2019-013
47. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019). Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41(2), 277–289.
48. Yankovyi, O., Goncharov, Yu., Koval, V., & Lositska, T. (2019). Optimization of the capital-labor ratio on the basis of production functions in the economic model of production. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 4, 134-140.
49. Kvitka, S., Starushenko, G., Koval, V., Deforz, H., & Prokopenko, O. (2019). Marketing of Ukrainian higher educational institutions representation based on modeling of Webometrics Ranking. *Marketing and Management of Innovations*, 3, 60-72.
50. Bodnar, S., Mirkovich, I., Koval, V. (2019). Human capital development in Ukrainian education system by means of language integrated teaching. *Dilemas contemporaneos-educacion politica y valores*, 7 (SI), 14.
51. Borychenko, K., Hudz, A., Koval, V., Golubkova, I., Mazur, A. (2019). European standards for social protection of internally displaced persons. *Dilemas contemporaneos-educacion politica y valores*, 7 (SI), 88.
52. Koval, V., Mykhno, Y., Antonova, L., Plekhanov, D., & Bondar, V. (2019). Analysis of environmental factors' effect on the development of tourism. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 28(3), 445-456. <https://doi.org/10.15421/111941>
53. Nazarova, K., Hordopolov, V., Kopotienko, T., Miniailo, V., Koval, V., & Diachenko, Y. (2019). Audit in the state economic security system. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41(3), 419-430.
54. Bukanov H., Kolesnyk A., Tashkinova O., Kotlubai V., Koval V. (2019). Social marketing in public administration of social service institutions. *Revista Genero & Direito*, 8 (6), 457-468.
55. Gubanova E., Kupinets L., Deforz H., Koval V., Gaska K. (2019). Recycling of polymer waste in the context of developing circular economy. *Architecture Civil Engineering Environment*, 12(4), 99-108. doi: 10.21307/ACEE-2019-055

56. Бублик М.І. Бенчмаркінг як спосіб одержання конкурентних переваг / М.І. Бублик, М.М. Хім'як, М.В. Лібер // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2009. – № 19.5. – С. 136 – 139.

57. Управління інвестиціями та капіталізацією в контексті економічної безпеки: монографія / Я.П. Квач, В.В. Коваль, О.В. Слободянюк та ін.; заг. ред. Я.П.Квач. Одеса: Друкарський дім, 2018. 188 с.

58. Koval V. Institutional determinants of state policy to regulate services markets. Social and legal aspects of the development of civil society institutions: collective monograph. Part II. BMT Erida Sp. z o.o., Poland. 2019. 228 p. (109-125).

59. Bubyk, M.I. (2013). Economic evaluation of technogenic losses of business entities on fuzzy logic based opportunities. Agnieszka Strzelecka (Eds.). Zarzadzanie organizacja w warunkach niepewnosci. (pp. 19-29). Chestochowa: Politechnika Chestochowska, Wydzial Zarzadania.

60. Bubyk, M.; Udovychenko, T.; Medvid, R. (2019). Concept of Smart Specialization in the Context of the Development of Ukraines Economy. Economics. Ecology. Socium , 3, 55-61.

61. Bubyk M.I. (2018). Innovative bases of research and analysis of strategic directions and prospects for development of domestic higher education institutions / M. Bubyk, L. Zhuk, N. Duliaba, N. Petryshyn, K. Drymalovska // Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. Т. 28, № 9. 35–39.

62. Bubyk M.I. Innovation structure of priority directions of development of Ukrainian higher education institutions / M. Bubyk, N. Petryshyn, N. Duliaba // Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement. - Warsaw, Poland: BMT Eridia Sp. z o.o., 2018. – 424 p. – P. 365 – 382.

63. Koval V., Weis L. State regulation and investment management in the development of circular economy. Sustainable development under the conditions of European integration. Part I. Ljubljana: VŠPV, Ljubljana School of Business, 2019. (296-309)

64. Bubyk, M.I. & Bey M.R. (2016). Features of the "green" economy and the main tools for its transformation into a socially oriented system. Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Problems of Economics and Management, 847, 29–34.

65. Koval, V. Pukała, R. Implementation of Regulatory Policy in Economic Activity: Development of the Institute Regulatory Impact Assessment. Economics. Ecology. Socium. 2017, vol. 1, no. 1, pp.24-32.

66. Bubyk, M., & Didyk, A. (2018). Modeling of innovative development of administration of outsourcing activities of IT-market enterprises. Economics, Entrepreneurship, Management, 5(2), 11–18.